

Pandemi Sonrası Okula Uyum Sürecine Yönelik Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri¹

Views of School Psychological Counselors Regarding the Process of School Adjustment after the Pandemic

Sümevra YAŞAR^{2a}

^a Uzman Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

ORCID: 0000-0003-0677-6590

smyraysr18@gmail.com

Anahtar

Kelimeler:

- 1.Okula uyum
2. Pandemi
3. Psikolojik danışmanlar

Keywords:

- 1.School adjustment
2. Pandemic
3. Psychological Counselors

Öz

Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının pandemi sürecindeki problemlere yönelik görüşlerini almak, onların gözünden öğrencilerin okula uyum sürecinde yaşayabileceği problemleri ön görmek ve bunlara yönelik çözümler ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Araştırmaya ilkökul ve ortaokul kademesinde görev yapan toplam 27 psikolojik danışman katılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemine göre dizayn edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Veriler, içerik analizi yöntemine göre incelenmiştir. Sonuçlara göre okul psikolojik danışmanlarının yaşadığı problem alanlarının veli, öğrenci, öğretmen ve okul idaresi kaynaklı olduğu bulunmuştur. Bu süreçte sınıf rehber öğretmenleri ile yapılan müşavirliğin arttığı ve çevrimiçi psikolojik danışmanlığın önemli ölçüde yarar sağladığı görülmüştür. Öngörülen uyum sorunları ise okula devam konusunda eski düzenin devam ettirilememesi ve bu süreçte yaşanacak öğrenme kayıpları olabileceği yönündedir. Öğrencilerin kaygı düzeylerinde artışın olmasının beklendiği, ölüm veya hastalık korkusunun artacağı öngörülmüştür. Bu sorunlara yönelik olarak aileler ve öğretmenler için müşavirlik, öğrenciler için grup rehberliğinin, sosyal-kültürel ve eğitsel çalışmaların yapılmasına, risk grubundakilerin yakından takip edilmesine dikkat çekilmiştir. Psikososyal müdahale çalışmalarının gerekliliği en yüksek frekansa sahip olan sonuç olarak bulunmuştur.

Abstract

In this study, it was aimed to obtain the views of school psychological counselors regarding the problems in the pandemic process, to foresee the problems that the students might experience during the adaptation process to school and to put forward solutions for these issues. Totally 27 psychological counselors working at primary and secondary school levels participated in the research. The research was designed according to qualitative research method. Semi-structured interview form and personal information form were used as data collection tools. The data was analyzed according to content analysis method. According to the results, it was found that the problems experienced by school psychological counselors were caused by parents, students, teachers and school administration. In this process, it was seen that counseling with classroom teachers increased and online psychological counseling provided significant benefits. The foreseen adaptation problems are that the old methods cannot be maintained in school attendance and there may be deficiency in learning within this process. An increase in the anxiety levels of the students was expected and also it was predicted that the fear of death or illness would increase. Providing counseling for families and teachers, group guidance for students, social-cultural and educational studies for these problems, and closely monitoring those in the risk group were emphasized. The necessity of psychosocial intervention studies was found to be the result with the highest frequency.

¹ Bu araştırma, 2020/2021 Eğitim-Öğretim Yılı İstanbul/Bağcılar Rehberlik ve Araştırma Merkezi saha araştırması kapsamında yapılmıştır.

² Sorumlu yazar/Corresponding author

Geliş Tarihi:
01.08.2021
Kabul Tarihi:
23.12.2021
Yayın Tarihi:
31.12.2021

Atıf: Yaşar, S. (2021). Pandemi sonrası okula uyum sürecine yönelik okul psikolojik danışmanlarının görüşleri, *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 114-127.
Citation: Yaşar, S. (2021). *Views of School Psychological Counsellors Regarding the Process of School Adjustment After The Pandemic*. *Muş Alparslan University Faculty of Education Journal*,1(2), 114-127.

Giriş

İlköğretim yılları çocukların sonraki eğitim hayatlarına temel oluşturan, okula ve öğretmenlere karşı tutumlarında ilk izlenimlerini şekillendiren ve aile ortamından sonra ilk defa farklı bir sosyal ortama adım atıldığı oldukça önem arz eden bir dönemdir. Çocukların bu süreçte okula uyumu, okul başarılarının yanı sıra sosyal ve duygusal gelişimlerini, kişilerarası ilişkilerini, toplum içerisindeki rol ve sorumluluklarını kazanabilmeyi de etkileyen çok boyutlu bir yapıdır (Önder ve Gülay, 2010). Bundan dolayı bu süreçte eğitim öğretimde yaşanan herhangi bir boşluk özellikle ilköğretim ve ortaokul grubundaki öğrencilerin kişisel, sosyal ve duygusal gelişimlerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında yaklaşık 1,5 yıldır düzenli bir şekilde okula devam edemeyen, alışılmışın dışında bir sistemin içerisine giren küçük yaş grubundaki öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadıkları ve pandemi sonrasında okullarda ne gibi çalışmaların yapılması gerektiğini ortaya koymanın önemli olduğu düşünülmüş ve bu araştırmada bu amaca odaklanılmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi yediden yetmişe bütün insanların günlük rutini aniden değiştirmiş ve bireyleri yeni bir yaşam tarzına uyum sağlamaya mecbur bırakmıştır. Pandemi süreci, ciddi bir sağlık tehdidi olmasının yanı sıra ekonomik, sosyal, psikolojik ve eğitim açısından da pek çok olumsuz sonuçlara neden olmuştur. Dünyanın neredeyse her yerinde okullar uzun süre kapalı kalmış, yüz yüze eğitim durdurulmuştur. Yetişkinlerin bile baş etmekte zorlandığı bu süreç özellikle küçük yaş grubunda yer alan çocuklar üzerinde de önemli etkiler bırakmış; çocuklar okullarından, yüz yüze eğitimden, önemli bir öğrenme kaynağı olan sosyal ortamlardan, oyunlardan uzak kalmışlardır. Tüm çocukların yaşadığı bu ortak sorunun yanı sıra; birinci derece ailesinde sağlık çalışanı olanlar, bu süreçte yakınına kaybedenler veya ebeveyni işsiz kalan çocuklar daha zorlu bir süreçle karşılaşmışlardır ve bunların etkileri de pek çok araştırmaya konu olmuştur (Imran ve diğerleri, 2020; Xiang ve diğerleri, 2020; Gregus ve diğerleri, 2021; Zhu ve diğerleri, 2021).

Hızla değişen ve gelişen yaşam koşullarıyla birlikte eğitimdeki ihtiyaçlar ve beraberinde öğretmen rol ve sorumluluklarının, öğrencilerin ve ebeveynlerinin beklentilerinin de değiştiği söylenebilir. Bu değişim pandemi sürecinde farklı sorunları da beraberinde getirdiği ve özellikle uzaktan eğitim için gerekli olan internet, bilgisayar, tablet gibi donanıma sahip olamayanlar veya kısıtlı oranda sahip olan öğrencilerin dezavantajlı grupta yer aldığı söylenebilir. Eğitimin temelinde yer alan fırsat eşitliğinin bu grupta yer alan öğrenciler için sağlanamamış olması, yüz yüze eğitime geçildiğinde öğrencilerin bilgi seviyelerindeki farklılıkları da beraberinde getirebilir. Bununla birlikte sosyal öğrenmenin ve

yaratıcılığın önemli bir basamağı olan ve eğitimin temellerinin atıldığı ilkökul ile ortaokul grubundaki tüm öğrenciler için çeşitli uyum problemlerinin yaşanması yüksek ihtimaldedir. Bu noktada, anaokulundan başlayarak tüm okul kademelerinde yürütülen ve öğrencilerin eğitsel, mesleki, kişisel-sosyal gelişim alanlarına hizmet eden psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine (Yeşilyaprak, 2003) her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulacağı ve öneminin daha çok gün yüzüne çıkacağı düşünülmektedir.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların görüşlerinin incelendiği ve okul paradigmasındaki değişiklikleri konu alan çeşitli çalışmaların ivme kazandığı görülmektedir. Akkaş-Baysal ve Ocak (2020) çalışmalarında, okulun artık alternatif öğrenme ortamları oluşturan bir kurum olması gerektiği, kentsel bölgelerin merkezinden kırsal kesimlere kadar tüm okulların fiziksel donanımına sahip dijital okul olması ve öğrenci, öğretmen, veli grubuna dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmasını, okulların hibrit eğitim şeklinde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Huber ve Helm (2020) çalışmasında, öğrencilerin öz düzenleme becerilerinin uzaktan eğitim sürecindeki önemine dikkat çekmiştir. Çaykuş ve Mutlu-Çaykuş (2020) çalışmasında, öğrencilerin covid-19 salgınıyla ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşabilecekleri, salgınla ilgili yanlış bilinenlerin düzeltilmesi okullarda ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmesine vurgu yapmıştır. Engzel ve diğerleri (2020) ise uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin çok az ilerleme kaydettiğini, uzaktan eğitim sürecinin daha uzun süreli olduğu ve zayıf altyapısı olan ülkelerde bu kaybın çok daha büyük olduğunu belirtmiştir. Almanya'da yapılmış bir araştırmada ise, öğretmenlik eğitimi sürecinde çevrimiçi öğretim materyalleri arama ve seçme konusunda eğitim almış öğretmenlerin öğrencilerle sosyal temasını sürdürme, yeni öğrenme içeriklerinin tanıtılması, bilgi ve araştırma konusunda önemli ölçüde farklılaştığına dikkat çekmiş ve öğretmenlik eğitiminde dijital yeterliliğin önemini vurgulamıştır (König ve diğerleri, 2020). Yapılan çalışmalar incelendiğinde pandemi sürecinde okul, eğitim süreci, öğretmenler, psikolojik danışmanlar, çevrimiçi öğrenme gibi çeşitli değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Bu araştırmada ise okul psikolojik danışmanlarının pandemi sürecindeki problemlere yönelik görüşlerini almak, onların gözünden öğrencilerin okula uyum sürecinde yaşanacak muhtemel problemleri ön görmek ve bunlara yönelik çözümler ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.

Buradan hareketle bu araştırmanın temel amacı, okul psikolojik danışmanlarının görüşleri doğrultusunda ilkökul ve ortaokul kademelerindeki öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadığı problemleri incelemek ve pandemi sonrası okula uyum sürecini değerlendirmektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda verilen alt amaçlara cevap aranmıştır.

1- Pandemi sürecinde ilkökul ve ortaokul kademelerinde en yoğun yaşanan problemler neler oldu?

2- Bu problemlere yönelik hangi çözüm yollarına başvuruldu?

3- Pandemi sonrasında öğrencilerin okula uyum sürecinde hangi sorunların ortaya çıkması beklenmektedir?

4- Pandemi sonrası öğrencilerin okula uyum sürecini kolaylaştırmak ve olası problemleri en az düzeye indirmek için okul psikolojik danışmanları ne gibi çalışmalar yapabilirler?

Literatür incelendiğinde pandemi süreciyle ilgili yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak sağlık çalışanlarıyla yürütüldüğü, eğitim konulu çalışmalarda daha çok yalnızca problem üzerinde yoğunlaşıldığı ve pandemi sonrasındaki uyum sürecine yönelik kısıtlı sayıda çalışma olduğu dikkat çekmiştir. Bu araştırmanın bulguları ile literatüre bu yönde katkı sağlaması hedeflenmiş ve önleyici rehberlik kapsamında yapılacak çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre dizayn edilmiş bir durum çalışmasıdır. Nitel araştırmada temel bir olgunun derinlemesine keşfedilmesi amaçlanır (Creswell, 2012). Durum araştırması ise, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çevresi içerisinde sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 2014).

Katılımcılar

Bu araştırmanın örneklem grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir; tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Maksimum çeşitlilik örnekleme yapılırken incelenen olgu hakkında en fazla bilgi edinmeyi olanaklı kılacak etkenler belirlenmelidir (Neuman ve Robson, 2014). Bu sebeple bu araştırmaya İstanbul ili Bağcılar ilçesinde bulunan çeşitli ilkökuller ve ortaokuller kademesinde görev yapan 27 okul psikolojik danışmanı dahil edilmiştir. Bu araştırma İstanbul ili Bağcılar ilçesinde bulunan ilkökuller ve ortaokuller kademesinde görev yapan psikolojik danışmanları kapsamaktadır. Çalışma grubunun yapıldığı bölgede psikolojik danışmanlar cinsiyete göre değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcıların çoğunluğu da kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Kadın	25
	Erkek	2
Görev Yapılan Kademe	İlkokul	16
	Ortaokul	11
	Lisans	23
	Yüksek Lisans Yapıyor	1

Eğitim Düzeyi	Yüksek Lisans Mezun	3
	Doktora Yapıyor	-
	Doktora Mezun	-
Meslekteki Kıdem Yılı	1-3	13
	4-8	5
	9+	9
Toplam		27

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan çalışmanın amacına yönelik soruların yer aldığı “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ve katılımcıların demografik bilgilerini elde edebilmek için hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce konu ile ilgili yapılan güncel araştırmalar incelenmiş ve çalışmaya temel oluşturacak açık uçlu pek çok alternatif sorular oluşturulmuştur. Soruların yapı geçerliliğini ve kapsam geçerliliğini sağlamak için rehberlik ve psikolojik danışmanlık alan uzmanı 2 akademisyen görüşleri alınmış ve bu görüşler doğrultusunda sorular revize edilmiştir. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda yapılan düzeltmelerden sonra son olarak Türk Dili uzmanı bir akademisyenden görüş alınmıştır. İlgili düzeltmeler yapıldıktan sonra 4 katılımcı ile ön uygulama yapılmış ve bu pilot uygulamadan sonra form son şeklini almıştır. Daha sonra oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu pandemi koşulları nedeniyle dijital ortamdan katılımcılara ulaştırılmış ve veriler 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır.

Katılımcıların sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır. Bilimsel araştırmaların etik kurallarına uyularak araştırma tasarlanmış, sadece gönüllü katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiş ve araştırmanın amacı, içeriği, kapsamı, elde edilen verilerin ne amaçla kullanılacağı katılımcılara açıklanmıştır. Elde edilen veriler olduğu gibi araştırmaya dâhil edilmiş ve içerik analizi yapılmıştır. Katılımcıların hiçbirinden kimlik bilgileri veya araştırmanın amacı dışında bir bilgi toplanmamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuna ilişkin sorular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Soruları

1.Soru	Okul psikolojik danışmanı olarak, pandemi süresince (yaklaşık 15 ay) en çok hangi noktalarda ve ne tür problemlerle karşılaştınız?
2.Soru	Bu problemlere yönelik nasıl bir çözüm yolu/yolları izlediniz?
3.Soru	Pandemi sonrası yüz yüze eğitimde öğrencilerin okula uyum sürecinde hangi sorunların ortaya çıkacağını öngörüyorsunuz?
4.Soru	Pandemi sonrası öğrencilerin okula uyum sürecini kolaylaştırmak ve olası problemleri en aza indirmek için okul psikolojik danışmanı olarak ne gibi çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Verilerin Analizi

Araştırmada kapsamında toplanan veriler nitel araştırmalarda en sık kullanılan yöntemlerden biri olan “içerik analizi” kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde

tümevarımcı bir analiz yöntemi izlenerek olguların kökenine odaklanılır. Bu araştırmada bir kuram oluşturma veya doğrulama çabası olmadığından tümevarımcı analiz yani kodlamaya dayalı içerik analizi yöntemi kullanılmıştır (Baltacı, 2017). İçerik analizinde görüşme, gözlem veya dokümanlar yoluyla elde edilen verilerin analizinde dört temel aşama vardır: (1) verilerin kodlanması, (2) kod, kategori ve temaların bulunması, (3) kod, kategori ve temaların düzenlenmesi ile (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Eysenbach ve Köhler, 2002). Bu çalışmada, verilerden elde edilen kodlamalar 'kelime ve kelime grubu kodlama' şekli ile yapılmıştır. Katılımcıların cevaplarına göre oluşturulan kodlar daha sonra bir araya getirilmiş ve benzer anlamlara göre temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodların tekrar edilme sıklığına göre de frekanslar belirlenmiştir. Araştırmaya katılan her bir katılımcının görüşme formu "K1, K2, K3....." şeklinde numaralandırılmıştır.

Nitel araştırmada geçerlik, araştırma problemini bir bütün olarak tarafsız bir şekilde ele almak ve incelenen olgunun tüm özelliklerine yoğunlaşmak, önemli geçerlik ölçütleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma kapsamında toplanan verilerin gerçekte var olan durumu doğru bir şekilde yansıtmaya derecesi önemlidir. Bununla birlikte, oluşturulan kod ve temaların uygunluğu araştırmacı ve 2 alan uzmanı tarafından tekrarlı incelemeler yapılarak tutarlılığı kontrol edilmiştir.

Bulgular

Bu araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının görüşleri doğrultusunda ilköğretim ve ortaokul kademelerindeki öğrencilerin pandemi sürecinde yaşadığı problemleri incelemek ve pandemi sonrası okula uyum sürecini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara sorulan 1. soruya ilişkin tema, kod ve frekans içerikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Pandemi Süresince En Çok Karşılaşılan Problem Alanı ve Türlerine İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri

Tema	Kod	Frekans (F)
Veli Kaynaklı Problemler	Veli Seminerlerine İlgisizlik	F(5)
	İletişim Kopukluğu	F(5)
	Aile İçi Çatışmalar	F(7)
	İşsiz Kalma	F(2)
	Sağlık Sorunları	F(2)
Öğrenci Kaynaklı Problemler	İletişim kopukluğu	F(9)
	8. sınıflarda LGS'ye yönelik düşük motivasyon	F(4)
	Derslere ilgisizlik	F(12)
	Teknoloji Bağımlılığında Artış	F(13)
	Sağlık Sorunları (Kilo alma)	F(2)
	Ölüm Korkusu	F(2)
	Odaklanma Sorunları	F(4)

	Teknolojik donanımda ve internet erişiminde yetersizlik	F(4)
	Sorumluluk duygusunun azalması	F(2)
	Zaman yönetimsizliği	F(2)
Okul İdaresinden Kaynaklı Problemler	Gereksiz İş Yükü	F(3)
	Okullar arası farklı mesai uygulamaları	F(4)
	Geri Bildirim Alınamaması	F(3)
Öğretmen Kaynaklı Problemler	Kaynaştırma öğrencilerine yönelik ilgisizlik	F(2)
	Öğrenci ve velilerden dolayı yaşanan sanal sınır ihlalleri	F(2)

Tablo 3'te araştırmamızın 1. Sorusunu oluşturan "Okul psikolojik danışmanı olarak, pandemi süresince (yaklaşık 15 ay) en çok hangi noktalarda ve ne tür problemlerle karşılaştınız?" sorusuna ilişkin veriler yer almaktadır. Katılımcıların cevaplarına ilişkin oluşturulan kodlar ve temalar incelendiğinde en dikkat çekici sonucun "öğrenci kaynaklı yaşanan problemler" yönünde olduğudur. Öğrencilerin canlı derslere girme noktasında isteksiz oldukları ve teknoloji bağımlılığının arttığı yönündeki görüşlerin fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, pandemi sürecinde öğrencilere ulaşabilme noktasında yaşanan iletişim kopukluğu da sık yaşanan bir diğer sorun olarak ortaya çıkmıştır. Veli kaynaklı yaşanan problemler incelendiğinde ise, aile içindeki çatışmaların artmış olduğu ve veli seminerlerine katılımın oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Okul idaresinden kaynaklı problemler incelendiğinde, okul idareleri tarafından bazı psikolojik danışmaların haftada 5 gün okula çağrılıyorken bazılarının 1 veya 3 gün çağrıldıkları görülmüştür. Okul idarelerinin inisiyatifine bırakılan bu uygulama farklılıklarının okul psikolojik danışmanları üzerinde gereksiz iş yükü olmasına da sebebiyet verdiği görülmüştür. Son olarak öğretmen kaynaklı yaşanan problemlerin ise diğer problem alanları arasında en az frekansa sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların 1. Soruya ilişkin cevaplarına bazı örnek alıntılar ise şu şekildedir:

"En çok zorlandığım konu velilere ulaşmak oldu. Rama yönlendirmek üzere sınıf öğretmenleri ile iş birliği yaptığımız öğrencilerin velilerine ulaşmak ve durumu bildirmek pandemi sürecinden dolayı bizi zorladı. Veli akademileri projesi kapsamında veli katılımlarının artırılması konusunda çok zorlandım. Okulumuzda bir süredir psikolojik danışman olmamasından dolayı rehberlik servisinin önemini velilerimize anlatabilmekte zorlandım. Velilerimizin eğitimlere katılması konusunda sınıf öğretmenleri ile yoğun çabalar gösterdik fakat istenen düzeyde katılım gerçekleşemedi." (K4 numaralı katılımcı).

Bir başka katılımcının cevabı ise şöyle olmuştur:

"Öğrencilerle iletişimde kullanılan whatsapp, bip, intagram vb. iletişim kanalları, öğrenci-öğretmen sınırlarında ciddi ihlallere sebep oldu." (K20 numaralı katılımcı).

Araştırmamızda katılımcılara sorulan 2. soruya ilişkin tema, kod ve frekans içerikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Yaşanan Problemlere Yönelik İzlenen Çözüm Yollarına İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri

Tema	Kod	Frekans
Zamanlamaya Yönelik Çözümler	Seminerleri Akşam Saatlerine Koyma	F(3)
	Canlı Ders Saati Dışında Görüşmeler Yapma	F(2)
Aracı Yöntemler Kullanma	Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Desteğini Alma	F(9)
	Sosyal Medyayı Aracı Olarak Kullanma	F(4)
	Belediyelere Tablet Talebinde Bulunma	F(3)
	RAM Desteğine Başvurma	F(4)
Güçlendirici ve Teşvik Edici Çalışmalar	Güvenli İnternet Kullanımı	F(6)
	Boş Zamanlarını Değerlendirme	F(6)
	Bilgilendirici Broşürler Hazırlama	F(5)
	Aile Ve Çocuğa Yönelik Psikoeğitimler	F(8)
	Çevrimiçi Psikolojik Danışmanlık	F(17)

Tablo 4'te araştırmanın 2. Sorusunu oluşturan "Bu problemlere yönelik nasıl bir çözüm yolu/yolları izlediniz?" sorusuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıların 2. Soruya ilişkin cevaplarına bazı örnek alıntılar ise şu şekildedir:

"Çocukların katılımlarını sık sık ailelerle paylaştık. Daha çok aileler üzerinde durduk. Çünkü aileler de kalma durumu olmadığından çok önemsemiyorlar. İhtiyaç duyan öğrencilerle bireysel görüşmeler yaptık. Ailelere farklı etkinlik önerileri sunmaya çalıştık. Seminerler düzenledik. Sürekli bilgilendirme broşürleri hazırladık."(K8 nolu katılımcı)

Bir başka katılımcının cevabı ise şöyle olmuştur:

"Okula uyum noktasında öğrencilerle ve velilerle bireysel görüşmeler yaptım. Öğrencilerin akademik anlamda gelişiminin takibini sağlamak amacıyla ders çalışma programı ve zaman yönetimi çizelgeleri oluşturdum. Teknoloji bağımlılığıyla alakalı velilere ve öğrencilere seminer gerçekleştirdim." (K26 numaralı katılımcı)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının ağırlıklı olarak güçlendirici ve teşvik edici çalışmalara başvurdukları görülmektedir. Bunlar arasında en sık yapılan çalışmanın çevrimiçi psikolojik danışmanlık hizmeti olduğu ve daha sonra da aile ve çocuğa yönelik gerçekleştirilen psikoeğitimin yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte okul psikolojik danışmanlarının pandemi sürecinde karşılaştıkları problemleri; sınıf rehber öğretmenlerinin desteğini alma gibi aracı yöntemlere başvurarak ve çalışmalarının zamanlamasını veli ve öğrencilerin katılım gücünü artırmaya yönelik ayarlayarak çözüm yoluna ulaştıkları görülmektedir.

Araştırmada katılımcılara sorulan 3. soruya ilişkin tema, kod ve frekans içerikleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Pandemi Sonrası Yüz Yüze Eğitimde Öğrencilerin Okula Uyum Sürecinde Ortaya Çıkabilecek Sorunlara İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Öngörülleri

Tema	Kod	Frekans (f)
Psikolojik Sorunlar	Kaygı Düzeyinde Artış	F(11)
	Hastalık Korkusu	F(6)
	Sürekli Devamsızlık	F(5)
Davranışsal Sorunlar	Akran Zorbalığı	F(2)
	Okul Fobisi	F(4)
	Okul Kurallarının İhlali	F(7)
	Okula Düzenli Olarak Gelip Gitmede Zorlanma	F(9)
	Uyku Düzeninde Bozulmalar	F(2)
	Öfke Kontrolsüzlüğü	F(2)
	Artan Ekran Bağımlılığı	F(7)
Bilişsel Sorunlar	Dikkat Süresinde Azalma	F(7)
	Motivasyon Düşüklüğü	F(4)
	Akademik Hazırbulunuşlukta Yetersizlik	F(9)
	İlkokul Düzeyinde Okula Aidiyet Hissinin Oluşamaması	F(2)
	Sosyal Sorunlar	Sosyal Etkileşimde Zorluklar

Tablo 5'te araştırmanın 3. sorusunu oluşturan *"Pandemi sonrası yüz yüze eğitimde öğrencilerin okula uyum sürecinde hangi sorunların ortaya çıkacağını öngörüyorsunuz?"* sorusuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıların 3. Soruya ilişkin cevaplarına bazı örnek alıntılar ise şu şekildedir:

"Okula adaptasyon ve uyum, konu eksiklikleri, öğrenci seviyeleri arasında farklılıklar (aynı sınıfta ama seviye makası daha da açık olabilir), öğrenciler arasındaki sosyal ilişkilerin zayıflaması." (K18 nolu katılımcı)

Bir başka katılımcının cevabı ise şöyle olmuştur:

"Online derslere katılım sağlamayan pek çok öğrenci tatil havasına girdi. Eğitimin devam ettiğinin farkına varamadı. Derslere düzenli katılım sağlayan öğrenciler ile katılmayan öğrenciler arasında yeni eğitim döneminde büyük akademik farklar olacağını düşünüyorum bu farkın da öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum. Ayrıca uzaktan eğitime katılmayan öğrenciler çok uzun süredir ders, ödev gibi kavramlardan uzaktalar. Okullar açıldığında her gün okula gelip 6-7 saat derse girmekte ve dikkatleri toplamakta zorlanacaklardır." (K21 numaralı katılımcı).

Katılımcıların cevaplarına ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, öğrencilerin uzun süredir uzak kalmış oldukları sosyal iletişim kaynakları uyum problemlerinin ortaya çıkması beklenmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin kaygı düzeylerinde artış olacağı yönündeki öngörü de oldukça yüksek frekansa sahiptir. Sosyal ve psikolojik alanlarda öngörülen problemlerin yanı sıra, davranışsal ve bilişsel alanlarda da pek çok zorluğun ortaya çıkması

beklenmektedir. Bunlar arasında en yüksek frekansa sahip olan öngörüler ise; bilişsel alanda öğrencilerin akademik hazır bulunuşlarındaki yetersizliklerin olacağı yönündedir. Öğrencilerin akademik başarı yönündeki bireysel farklılıklarında ranjin artacağı önemli bir sorun olarak beklenmektedir. Davranışsal sorunlar açısından en yüksek frekansa sahip öngörü ise, yaklaşık 1,5 yıldır okuldan uzak kalmadan dolayı öğrencilerin okula düzenli gelip gidebilme problemlerinin olacağı yönündedir.

Araştırmada katılımcılara sorulan 4. soruya ilişkin tema, kod ve frekans içerikleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Pandemi Sonrası Öğrencilerin Okula Uyum Sürecini Kolaylaştırmak ve Olası Problemleri En Aza İndirmek İçin Yapılması Gereken Çalışmalara İlişkin Okul Psikolojik Danışmanlarının Görüşleri

Tema	Kod	Frekans
Müşavirlik	Velilere Yönelik	F(13)
	Sınıf Rehber Öğretmenlerine Yönelik	F(11)
	Okul İdaresine Yönelik	F(4)
Kültürel Sosyal Çalışmalar	Spor ve Sanat İçerikli	F(4)
	Psikososyal Müdahale Çalışmaları	F(14)
Grup Rehberlik Çalışmaları	Oryantasyon Çalışmaları	F(8)
	Bilinçli Teknoloji Kullanımı	F(5)
	Sosyal Beceri Temelli Grup Etkinlikleri	F(11)
Eğitsel Çalışmalar	Zaman Yönetimi Çalışmaları	F(2)
	Müfredat Güncellemesi	F(2)

Tablo 5'te araştırmanın son sorusunu oluşturan *“Pandemi sonrası öğrencilerin okula uyum sürecini kolaylaştırmak ve olası problemleri en aza indirmek için okul psikolojik danışmanı olarak ne gibi çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?”* sorusuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılımcıların 4. Soruya ilişkin cevaplarına bazı örnek alıntılar ise şu şekildedir:

“Yeni dönemin müfredatı uygun olursa okulun ilk haftalarını oyun ve sosyal etkinliklerle geçirebilir. Okula uyum sürecinin olumlu sonuçlanması için okula devamın sağlanması gerekir. Bunun için de öğrencinin okula devamı ile alakalı öğrenci velilerini bilgilendirebilirim.” (K5 numaralı katılımcı).

Bir başka katılımcının cevabı ise şöyle olmuştur:

“Velilere de yaşanacak bu tip sorunlarla ilgili farkındalık seminerleri yapmayı düşünüyorum. Öğrencilerle de koruyucu önleyici rehberlik çalışmalarında sosyal duygusal çalışmalara daha çok yer vermeyi planlıyorum.” (K9 numaralı katılımcı)

Katılımcıların cevaplarına ilişkin sorular değerlendirildiğinde pandemi sonrası öğrencilerin uyum sürecini kolaylaştırmada grup rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmesinin gerekliliği dikkat çekmektedir. Bununla birlikte rehberlik servisinin önemli bir hizmet alanını oluşturan müşavirlik çalışmalarının önem kazanacağı öngörülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada öncelikle; pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının en sık karşılaştıkları problem alanları ve bu problemlere yönelik ne tür çözüm yollarına başvurdukları belirlenmiştir. Bununla birlikte, yaklaşık 15 aylık pandemi sürecinden yola çıkarak okul psikolojik danışmanlarının pandemi sonrasında öğrencilerde ortaya çıkmasını öngördükleri uyum sorunları ve bunlara yönelik yapılması gereken çözüm önerileri belirlenmiştir.

Araştırmanın ilk sorusunu oluşturun pandemi sürecinde okul psikolojik danışmanlarının yaşadığı problem alanları incelendiğinde bunların veli, öğrenci, öğretmen ve okul idaresi kaynaklı olduğu bulunmuştur. Veli kaynaklı problemler içerisinde en sık karşılaşılan sorunun ise aile içi çatışmaların artmış olduğu bulgusudur. Literatür incelendiğinde araştırmanın bu bulgusunu destekleyen pek çok çalışmanın yer aldığı ve özellikle kısıtlamalardan dolayı aile üyelerinin uzun zaman sınırlı bir alanda bir arada kalmalarının bunu tetiklediği görülmüştür (Barış ve Taylan, 2020). Pandemi sürecinde en sık yaşanan problemler öğrenciler açısından değerlendirildiğinde teknoloji bağımlılığında önemli bir artışın olduğu, bununla birlikte uzaktan eğitim derslerine katılımın oldukça az olduğu, öğrencilerin ders çalışmaktan önemli ölçüde uzaklaştığı yönündedir. Araştırmanın bu bulgusuyla paralel sonuçlara ulaşılan pek çok çalışma mevcuttur (Kaysi, 2020; Özer ve Suna, 2020; Yılmaz ve diğerleri, 2021). Özellikle ekrana uzun süre maruz kalmanın beraberinde öğrencilerde odaklanma sorununu de getirdiği söylenebilir.

Okul psikolojik danışmalarının pandemi sürecinde yaşadıkları problemlere yönelik çözüm yolları incelendiğinde özellikle sınıf rehber öğretmenleri ile yaptıkları müşavirliği artırdıkları, çevrimiçi psikolojik danışmanlığın önemli ölçüde yarar sağladığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, okul psikolojik danışmanlarının aile ve çocuk temalı psikoeğitim etkinliklerin ilk sıralarda yer aldığı güçlendirici ve teşvik edici yöntemlere başvurdukları araştırmanın bir diğer sonucudur. Bu noktada çocuk ve ebeveyn etkileşiminin önemi dikkat çekmektedir ve Almanya'da yapılmış bir çalışma örneğinde de pandemi sürecinde çocuklarının özerkliğini destekleyen, olumlu duygusal bağ kuran ailelerdeki çocukların iyi oluş düzeylerinin, duygularını dışa vurabilme ve olumlu sosyal ilişkilerde bulunma düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Neubauer ve diğerleri, 2021).

Araştırmanın odak noktasını oluşturan pandemi sonrasında öğrencilerde ortaya çıkması öngörülen uyum problemlerine yönelik sonuçlar değerlendirildiğinde psikolojik, davranışsal, bilişsel ve sosyal açılardan farklılaşmakta olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin kaygı düzeylerinde artışın olmasının beklendiği, ölüm veya hastalık korkusunun artacağı öngörülmektedir. Bu korkunun, özellikle pandemi süresinde birinci derece yakınına kaybetmiş olan veya hastalığı ağır atlatmış olan bir bireye şahit olan öğrencilerde daha derin bir etkiyle kendini göstermesi yüksek ihtimaldedir. Bu risk grubunda yer alanların yakından takip edilmesi ve psikososyal müdahalelerde öncelikle olmasının, önleyici rehberlik açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Öngörülen önemli bir diğer uyum sorunun ise,

okula devam konusunda eski düzenin devam ettirilememesi ve bu süreçte yaşanan öğrenme kayıpları yönündedir. Bu durumun dünyanın pek çok yerinde kuluçkada bekleyen bir problem olduğu söylenebilir (Engzell ve diğerleri, 2021). Uzun bir süre derslere uzaktan bağlanma, erken kalkma alışkanlığının eskiye göre azalması, okulun öğrencilere vermiş olduğu sorumluluklardan uzak kalmak, online derslere olan devam takibinin daha esnek olması, ev ortamının konforu içerisinde eğitim görmeye alışmış olmak gibi nedenler öğrencilerin okula düzenli geliş gidişlerini sağlayabilmede olumsuz etkenler olarak sayılabilir. Bununla birlikte, uzaktan eğitime sürecin en başından itibaren bazı öğrenciler istikrarlı bir şekilde devam etmişken bazıları bu düzeni sağlamamış, bazıları ise neredeyse hiç derslere katılmamıştır. Aynı eğitim kademesindeki öğrenciler arasında akademik yönden böyle bir farklılaşma olması, bu makasın genişlemesi öğrencilerin okuldan daha da soğumasına neden olabilir. Bu durumun da beraberinde okul devamsızlığı sorunu artıracığı söylenebilir. Öğrenciler açısından belki de en önemli uyum probleminin ise sosyal etkileşim noktasında olacağı öngörüsünün ise en yüksek frekansa sahip olduğu bulunmuştur. Uzun süre arkadaş çevresinden ve sosyal ortamlardan uzak kalmak yetişkinler için bile oldukça zor bir süreç iken bu durumun gelişimlerinin en dinamik sürecini yaşayan, oyuna ve sosyal etkileşime ihtiyacı olan çocuklar üzerindeki etkilerinin daha derin olduğu söylenebilir.

Araştırmanın son sorusu, öğrencilerin uyum problemlerini azaltmaya veya en az düzeye indirmek için yapılmasının gerekli görüldüğü çalışmalara yönelik olmuştur. Bu doğrultuda okul psikolojik danışmanları müşavirlik, grup rehberliği, sosyal-kültürel ve eğitsel çalışmaların yapılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Psikososyal müdahale çalışmalarının gerekliliği en yüksek frekansa sahip olan sonuç olarak bulunmuştur. Capurso ve diğerleri (2020) çalışmalarında pandemi sonrasında öğrencilerin okula uyumu, duygularının keşfi, kişilerarası ilişkileri, etkili başa çıkma stratejilerini içeren psikososyal müdahale programı bu noktada uygulanabilecek örnek etkinlikleri içermektedir.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda öneriler verilecek olursa, psikososyal müdahale çalışmaları içerisinde özellikle kayıp /yas ve doğal afet (pandemi) modüllerinin öğrenci, veli ve öğretmen grupları ile yapılması önerilir. Bu süreçte özellikle birinci derece yakının kaybetmiş olan öğrencilerle, ailesinde yoğun ekonomik problemler yaşayan öğrenciler ve onların velileri ile ailesinde veya kendisi hastalığı ağır geçirenlerle süreklilik arz eden psikolojik danışma seansları yapılabilir. Risk grubundaki bu öğrenciler tespit edilip yakından takip edilebilir. Bu öğrencilerin psikolojik ilk yardıma en çok ihtiyacı olan öğrenciler olduğu unutulmamalıdır. Akademik olarak akranlarının çok gerisinde olan öğrencilere ise bireysel yetersizlikleri göz önüne alınarak eğitsel çalışma planları yapılabilir ve düzenli takip edilebilir.

Bu araştırma İstanbul ilinde Bağcılar ilçesinde 11 ilkokul, 16 ortaokul kademesinde görev yapmakta olan toplam 27 okul psikolojik danışmanından elde edilen verilerle sınırlıdır.

Kaynakça

- Akkaş-Baysal, E. & Ocak, G. (2020). Covid-19 salgını sonrasında okul kavramındaki paradigma değişimine ve okulların yeniden açılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 676-705. <https://doi.org/10.37217/tebd.787504>
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Barış, İ. & Taylan, H. H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye'de aile içi sorunlar. *NOSYON: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 5, 13-32.
- Capurso, M., Dennis, J. L., Salmi, L. P., Parrino, C., & Mazzeschi, C. (2020). Empowering children through school re-entry activities after the COVID-19 pandemic. *Continuity in Education*, 1(1), 64-82. <https://doi.org/10.5334/cie.17>
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Prentice Hall.
- Çaykuş, E. T. & Mutlu-Çaykuş, T. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 95-113.
- Engzell, P., Frey, A., & Verhagen, M. D. (2021). Learning loss due to school closures during the COVID-19 pandemic. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118 (17). <https://doi.org/10.1073/pnas.2022376118>
- Eysenbach, G. & Köhler, C. (2002). How do consumers search for and appraise health information on the world wide web? Qualitative study using focus groups, usability tests, and in-depth interviews. *BMJ*, 324(7337), 573-577. <https://doi.org/10.1136/bmj.324.7337.573>
- Gregus, S. J., Hernandez Rodriguez, J., Faith, M. A., & Failes, E. (2021). Parenting and children's psychological adjustment during the COVID-19 Pandemic. *School Psychology Review*, 30, 1-17. <https://doi.org/10.1080/2372966X.2021.1880873>
- Huber, S. G. & Helm, C. (2020). COVID-19 and schooling: Evaluation, assessment and accountability in times of crises-reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 32(2), 237-270. <https://doi.org/10.1007/s11092-020-09322-y>
- Imran, N., Zeshan, M. & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 pandemic. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36 (COVID19-S4), S67-S72. <https://doi.org/10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2759>
- Kaysi, F. (2020). Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'de gerçekleştirilen uzaktan eğitimin değerlendirilmesi. 5th International Scientific Research Congress, İstanbul, Türkiye.

- König, J., Jäger-Biela, D. J. & Glutsch, N. (2020). Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: Teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 608-622. <https://doi.org/10.1080/02619768.2020.1809650>
- Neubauer, A. B., Schmidt, A., Kramer, A. C. & Schmiedek, F. (2021). A little autonomy support goes a long way: Daily autonomy-supportive parenting, childwell-being, parental need fulfillment, and change in child, family, and parent adjustment across the adaptation to the COVID-19 pandemic. *Child Development*. 92(5). 1679-1697. <https://doi.org/10.1111/cdev.13515>
- Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). *Basics of social research*. Pearson.
- Önder, A. & Gülay, H. (2010). 5-6 yaş çocukları için okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Online Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 204-224.
- Özer, M. & Suna, H. (2020). Effects of COVID-19 pandemic on education. İçinde. M. Şeker & A. Özer (Eds.), *Reflection on the Pandemic in the Future of the World* (ss. 159-178). TÜBA.
- Öztürk, S., M., Yılmaz, N., Erbil, D. D. & Hazer, O. (2020). Covid-19 pandemi döneminde hane halkındaki çatışma ve birlik-beraberlik durumunun incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 295-314. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.44424>
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, İ., Yılmaz, E. & Savaş, B. (2021). İlkokul 1. sınıf öğretmenlerinin pandemi döneminde yüz yüze eğitime ilişkin görüşleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 38-50.
- Yin, R. K. (2014). *Case studymethods: Design and methods*. Sage.
- Xiang, M., Zhang, Z. & Kuwahara, K. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on children and adolescents' life style behavior larger than expected. *Progress in Cardiovascular Diseases*, 63(4), 531. <https://doi.org/10.1016/j.pcad.2020.04.013>
- Zhu, S., Zhuang, Y., Lee, P., Li, J. C. M. & Wong, P. W. (2021). Leisure and problem gaming behaviors among children and adolescents during school closures caused by COVID-19 in Hong Kong: Quantitative cross-sectional survey study. *JMIR Serious Games*, 9(2), e26808. <https://doi.org/10.2196/26808>